

1. Obiekt 116

POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU ZAMKOWEGO

2. Czas powstania
1 poł.XV w.do
poł.XVII w.

3. Miejscowość

P I N C Z O W

4. Adres

nr hipoteczny

Nr geodez.działki:139 i 40

5. Przynależność administracyjna

województwo kieleckie

gmina Pinczów

pow. pinczowski

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo kieleckie

powiat pinczowski

8. Właściciel i jego adres Skarb Państwa
/nr geodez.139/, Inspektorat
Oświaty i Wychowania w Pinczo-
wie" nr geodez. działki:40

9. Użytkownik i jego adres m.in. Specjalny
Ośrodek Szkoleniowo-Wychowawczy
w Pinczowie - ul.Piłsudskiego
14, Liceum Ogólnokształcące im.
H.Kołłątaja, ul.Nowy Świat 2.

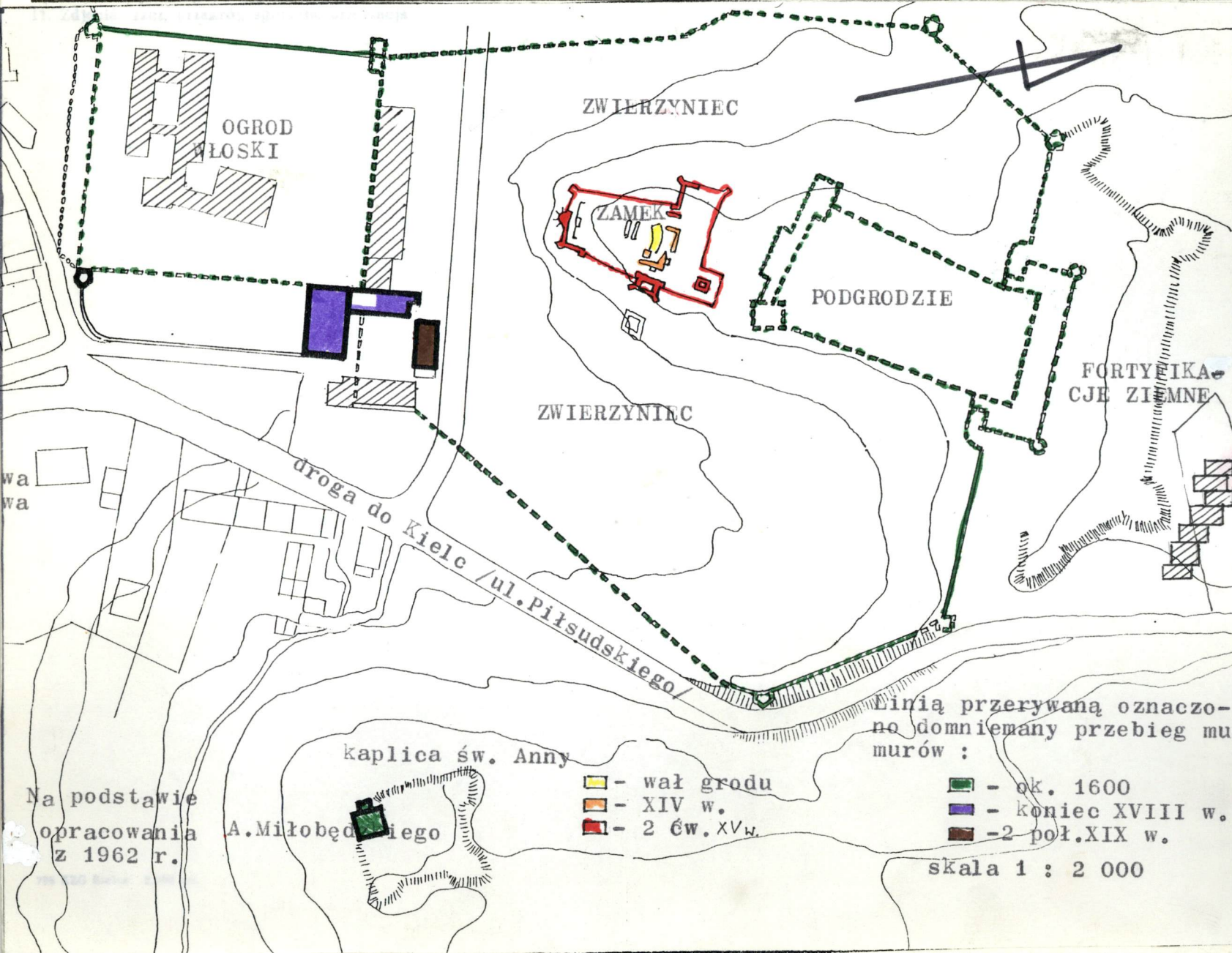
10. Rejestr zabytków

Nr 510

data 16.X.1957.

park - 683 z 19.12.1957

652 z 14.01.1972

Na podstawie
opracowania
z 1962 r.

A. Miłobędzkiego

kaplica św. Anny

wał grodu
XIV w.
2 ćw. XV w.

Linia przerywaną oznaczono domniemany przebieg murów :

ok. 1600
koniec XVIII w.
2 poł. XIX w.

skala 1 : 2 000

Najstarszym założeniem obronnym na dzisiejszej Górze Zamkowej był gród z którego zachował się tylko śród-kowy wycinek wału o konstrukcji gliniano-drewnianej a także fragment muru z regularnych bloków glinianych/jedyne takie znalezisko w Polsce !/. Gród ten najpewniej był użytkowany do XIII w., następnie uległ spaleni.

W 1 poł. XIV w. powstał pierwszy zamek murowany z płaskich łomów wapiennych, z wieżą cylindryczną usytuowaną na najwyższym punkcie wzniesienia. Układu przestrzennego tego obiektu na podstawie bardzo "skąpych" odkryć archeologicznych nie da się ustalić.

W latach 1425-54 istniejący zamek został rozebrany a na jego miejscu powstała druga rezydencja warowna Zbigniewa Oleśnickiego - biskupa krakowskiego. Gotycki zamek miał powierzchnię ok. 1640 m². Założono go na planie zbliżonym do czworoboku. Na pd. krańcu cypla stanął dom mieszkalny na planie prostokąta /13 x 23 m/ w formie dwukondygnacyjnej wieży z krytym gankiem strzelniczym na najwyższej kondygnacji, z wykuszami w narożnikach. Po przeciwnej stronie wzniesiono zespół elementów o przeznaczeniu obronnym. W narożu pn.-wsch. w linii muru wystawiono wieżę bramną na planie prostokąta. Przed nią znajdował się potężny filar kwadratowy w przekroju podtrzymujący most wiodący do zamku /trzeba było skręcać na nim pod kątem prostym/. Tuż przy wieży bramnej stała druga - również graniasta, silnie wysunięta z muru pn. w stronę fosy, której zadaniem była ochrona przedpola i dojazdu do zamku. Czwartą wieżę wzniesiono przy narożniku pn.- zach. również wysuwając ją silnie przed lico murów.

Relikty dawnego zespołu zamkowego usytuowane są na pn. obrzeżu Pinczowa, na wzniesieniu zwanym Górą Zamkową lub Winnicą i na obszarach do niego przyległych od pd., wsch. i zach. Droga z Pinczowa do Kielc /ul. Piłsudskiego/ biegnąca parowem oddziela ten zespół od Góry Sw. Anny. Na pd. granica sięga prawie do ul. Nowy Świat, na zach. po ul. Szkolną idącą w kierunku doliny po stronie zach. Góry Zamkowej. Na pn. zespół sąsiaduje z osiedlem Nowa Wieś / w budowie/.

Wzgórze z kulminacją /290 m n.p.m./ po stronie pd. tworzy cypel w kształcie podłużnym ciągnący się z pd. na pn. Od strony pd./od miasta/ zaczyna się on stromym urwiskiem z widocznymi wychodniami skał wapiennych, po stronie wsch. i zach. obniża się również dość stromymi zboczami. Na pn. opada łagodnie i rozszerza się znacznie przechodząc w płaskowyż. Grzbiet wzniesienia, stok pd. i zach. porasta las liściasty z przewagą brzozy ; na zboczu wsch. są winnice, ogródki działkowe.

W najwyższej pd. części wzgórza teren jest nierówny z licznymi pagórkami i zagłębieniami, w których widoczne są relikty fundamentów dawnego zamku m.in. na samym krańcu /od strony miasta/ -narożnik pd.-wsch. dawnej wieży mieszkalnej, z kamienia łamanego na zaprawę wapienną. Nieco dalej na pn. są pozostałości murów wieży bramnej ; przez szczeliny w poprzerastanym trawą murze z kamienia łamanego a miejscami z regularnych ciosów jest widoczna niedostępna i częściowo zasypiana piwnica. Poniżej , w odległości ok. 10 m od wieży bramnej, mniej więcej w połowie wysokości stoku wsch. znajduje się podstawa potężnego filara podtrzymującego dawniej wjazd do zamku. Jest on kwadratowy w przekroju, ma wyodrębnioną partię cokołu, z regularnie obrobionych , równych ciosów wapienia pinczowskiego. Za relikty wieży bramnej, na grzbiecie wzniesienia są pozostałości wieży pn.-wsch. w postaci małej kwadratowej podwierzch zasypanej piwnicy o niewyjaśnionej funkcji/, na dnie prawie 2,5 m zagłębienia. Zbudowano ją z gładkich, ściśle dopasowanych i regularnych bloków kamiennych. Naprzeciw, po stronie zach. znajdują się zagrzebane w ziemi relikty wieży pn.-zach. z kamienia łamanego.

Nieznaczne prawie przewężenie i zagłębienie /ślad po fosie/ oddziela teren zamku od dawnego przedzamcza. Jego obszar ma formę płaskiej , równą platformy zarośniętej brzożami, pozbawionej pozostałości dawnych murów.

Po stronie wsch. przedzamcza, w miejscu gdzie cypel znacznie się rozszerza przytyka doń prawie prostopadle długi /ok. 70 m/ odcinek pn. muru dawnego "zwierzyńca", który niegdyś zajmował cały pd., wsch. i zach. obszar u stóp zamku. Mur ten wzniesiono z kamienia łamanego. Dochodzi do ok. 1,5 m wysokości i podtrzymuje od pd. skarpe rozszerzonego cypla wzniesienia. Następny jego fragment - wschodni, również o długości ok. 70 m, też z kamienia łamanego , z widocznymi od wewnątrz śladami oszkarpowania podtrzymuje od wsch. nasyp nad drogą do Kielc /ul. Piłsudskiego/. Po stronie wewnętrznej tego muru /od zach. / biegnie trakt dla pieszych włożony płytami chodnikowymi. Po przeciwległej stronie wzgórza, u stóp zbocza porośniętego drzewami znajduje się ocembrowane ujście źródła

ok. 30 ha

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

- 1960/1962 - prace badawcze /archeologiczne/ na terenie Góry Zamkowej. Ich dokumentację stanowi "Plan wykopów badawczych na stanowisku Pinczów-Zamek" opracowany przez J. Kuczyńskiego i "Zespół dawnej rezydencji - sytuacja" oprac. przez A. Miłobędzkiego.
- 1963 - ukończono budowę piętrowego internatu na granicy dawnego "zwierzyńca" i "ogrodu włoskiego".
- 1969 - rozebrano oficynę pałacową wsch. w zespole pałacowym Wielopolskich, w której fundamentach znajdowały się pozostałości wsch. odcinka muru "zwierzyńca" odgruzowano wnętrze baszty na terenie dawnego "ogrodu włoskiego".
- 1973 - przeprowadzono doraźny remont baszty ogrodowej m.in. nad kondygnacjami położono płyty żelbetowe,
- 1974 - PKZ Kielce opracowały dokumentację projektową m.in. "Inwentaryzację konserwatorską...", "Ekspertyzę konstrukcyjną...", "Projekt konserwacji baszty..." - dla pawilonu ogrodowego.
- 1975 - dokumentacja projektowa dla baszty m.in. "Ekspertyza konstrukcyjna detali architektonicznych..." i "Projekt adaptacji...", rozpoczęto prace konserwatorskie przy tym obiekcie m.in. wymieniono wadliwie wykonane tynki zewnętrzne i wewnętrzne, zamontowano schody kręcone o konstrukcji stalowej, przebito zamurwane okienka na piętrze.
- 1979 - w pałacu przeprowadzono badania architektoniczne które potwierdziły hipotezę o istnieniu w murach skrzydła zach. pałacu reliktywów tzw. domku ogrodnika.

mieszkalne, obronne i administracyjne

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie)

Wielki niegdyś zespół zamkowy ulegał stopniowej deintegracji już od końca XVIII w. Przetrwały jedynie jego słabo

czytelne relikty. Pozostałości murów zamku i "zwierzyńca" na grzbiecie i stokach Góry Zamkowej są niezabezpieczone przed dewastacją i czynnikami atmosferycznymi: ciosy murów są obłuzowane, zaprawa wypłukana.

Widoczne w terenie XVII-wieczne fortyfikacje ziemne zagrożone są lokalizacją w ich najbliższym sąsiedztwie nowego osiedla "Nowa Wieś", które szpeci strefę ekspozycji Góry Zamkowej od strony pn.

"Ogród włoski" uległ zniszczeniu w latach 60-tych XX w. przez lokalizację na jego obszarze współczesnych budynków szkolnych. Przetrwały tylko jego elementy: dobrze zachowana baszta ogrodowa pd.-wsch. w narożniku, przy ul. Nowy Świat i odcinek muru po stronie zach.

Wzgórze z reliktywami murów zamkowych przeznaczono na tereny rekreacyjne, jego stok wsch. zajęto pod uprawę winorośli. "Ogród włoski" zabudowano obiektami należącymi do liceum, w baszcie urządzono małe muzeum tejże szkoły.

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Zabezpieczenie pozostałości murów zamku gotyckiego i "zwierzyńca" na grzbiecie i stokach Góry Zamkowej.

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

AP Kielce, Archiwum Ordynacji Myszkowskiej, sygn.483
Inwentarz Pinczowa z 1769.

22. Bibliografia

Katalog zabytków sztuki w Polsce, t.III, Województwo kieleckie, z.9, Powiat pinczowski, Warszawa 1961.
J.Kuczyński: Wyniki badań dawnego zespołu zamkowego w Pinczowie /w: Rocznik muzeum Świętokrzyskiego, t.5, 1968/.
A.Miłobędzki : Zamek w Pinczowie w świetle ostatnich badań /w:II Konferencja naukowa w Warszawie 28 i 29 kwietnia, referaty i dyskusje, Warszawa 1963 /
tenże : Zamek w Pinczowie za Myszkowskich /w:Sarmatia Artistica /Warszawa 1968.
Wiśniewski J.: Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w pinczowskim, skalbmierskim i wiślickim, Mariówka 1927.

23. Źródło ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Rysunek Dahlberga z XVII w. w : S.Pufendorf :De Carolo Gustave Guclae Rege Gastis, Norymberge 1669,
Plan miasta Pinczowa z końca XVIII w.,Oryg.:AGAD z.
k. sygn. A.D. 1727

Rysunek Krontbartha z 1799 r. w Muzeum Narodowym w Kielcach /zamek w fazie rozbiórki/.

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst mgr Anna Adameczyk XI 1993 r. *A. Adameczyk*
imię, nazwisko, data, podpis
plany, rysunki jak wyżej *A. Adameczyk*
imię, nazwisko, data, podpis
zdjęcia fotogr. jak wyżej *A. Adameczyk*
imię, nazwisko, data, podpis
miejsce przechowywania negatywów PSOZ Kielce
Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwisko wypełniających)

27. Załączniki

wkładka 1-3.

1. Miejscowość PINCZÓW	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) ZESPOŁ ZAMKOWY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. p. 12 i 13.
---------------------------	---	--

c.d. p. 12.

W r. 1586 Pinczów nabywają Myszkowscy. Zygmunt Myszkowski pod koniec XVI w. postanawia przebudować zamek - prawdopodobnie projekt przebudowy powierza Santi Gucciemu. Późnogotycka sylweta zamku zostaje przekształcona na rezydencję późnorennesansową, otrzymuje formę znaną ze sztychu XVII-wiecznego Dahlberga. Wraz z przebudową zamku zagospodarowano jego najbliższe otoczenie stwarzając wielką kompozycję krajobrazowo-architektoniczno-przestrzenną na osi widokowej z pinczowskiego rynku. Na cyplu wzniesienia, po stronie przeciwległej niż miasto, przeprowadzono wielkie prace niwelacyjne pod nowe przedzamcze. Jego wydłużoną platformę ujęły po bokach obronne mury a od zamkowej fosy oddzieliły parterowe zabudowania z bramą na późnogotycki most prowadzący do zamku. Przeciwległy bok zamknęła podkowa zabudowań gospodarczych sytuowanych na wyżynnej płycie poza cyplem i dlatego bronionych małymi bastiejami. Wjazd na tak uformowany dziedziniec prowadził z dwóch stron bocznymi symetrycznymi bramami, przyległymi do początków owej podkowy. Na stokach i u podnóża zamku założono obszerny "zwierzyniec" obwiedziony niezbyt regularnym czworobokiem murów wzmocnionych w niektórych narożnikach wieżyczkami o obronno-dekoracyjnym charakterze. Mur ten otaczał całe wzniesienie i przytykał z dwóch stron /od wsch. i od zach. / do przedzamcza. Pomiędzy "zwierzyniec" a miastem rozciągał się prostokątny "ogród włoski" czterokwaterowy, którego naroża flankowały dekoracyjne pawilony. Zachował się z nich tylko jeden - baszta przy ul. Nowy Świat, na planie pięcioboku, murowana, otynkowana, pod namiotowym gontowym daszkiem. W narożniku pn.-wsch. ogrodu znajdował się duży pawilon zwany "domkiem ogrodnika", w którym niektórzy badacze dopatrują się XVII-wiecznej słynnej łaźni pinczowskiej. Wodę do niej, jak i do fontanny w rynku dostarczały kanały odchodzące od trzech stawów "zwierzyńca" zasilanych źródłem na zach. stoku wzgórza.

W latach 1630-1640 zespół zamkowy został przebudowany przez Ferdynanda Myszkowskiego. Może wtedy powstały ziemne obwarowania przed przedzamczem, po jego stronie pn./najpewniej hornwerk z lekko cofniętymi półbastionami/. Zdaniem badaczy prace te nie zostały nigdy ukończone - może przerwała je szwedzka inwazja.

W 1729 r. zespół zamkowy był restaurowany przez wojewodę krakowskiego - Franciszka Wielopolskiego. Zabudowa przedzamcza przetrwała tylko do końca XVIII w., zamek był rozbierany w dwóch fazach /pierwsza przypadła na koniec XVIII w., druga już na połowę XIX w./.

W latach 1773-1784 wzniesiono w pd.-wsch. narożniku dawnego "zwierzyńca" i na obszarze doń przyległym - pałac Wielopolskich, którego skrzydło zach. pierwotnie stanowił właśnie "domek ogrodnika"/w drugiej fazie rozebrano jego mury prawie po fundamenty i wzniesiono nowe/. Do pałacu przyłączono dawny "ogród włoski" z narożnymi, stopniowo niszczącymi pawilonami. Pod budowę powstałej jednocześnie z pałacem oficyny wsch. wykorzystano krótki wsch. odcinek muru "zwierzyńca".

Rozbierane stopniowo obiekty zamkowe przez wiele lat były źródłem budulca dla ludności Pinczowa; fragmenty starej kamieniarki wykorzystano stawiając murowane piwnice naprzeciwko pałacu /po stronie pn./; dawny portal zamkowy z herbem Myszkowskich zamontowano wtórnie w fasadzie mieszczkańskiego budynku - apteki /obecnie na ul. Piłsudskiego 5/. Z narożnych pawilonów ogrodowych w 2 poł. XIX w. istniała już tylko baszta pd.-wsch. użytkowana przez pinczowskie liceum jako lodownia. Znaczną część zewnętrznego obwodu murów "zwierzyńca" rozebrali Austriacy w czasie I wojny światowej pod budowę szosy. W latach 50-tych naszego stulecia jeden z nauczycieli pinczowskich Wkładkę założył: Anna Adamczyk XI 1993 r. D.Olech założył na wsch. stoku wzgórza winnicę nawiązując tym samym do starej tradycji uprawy właśnie tutaj winorośli.

(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Kielce.

VERTE !

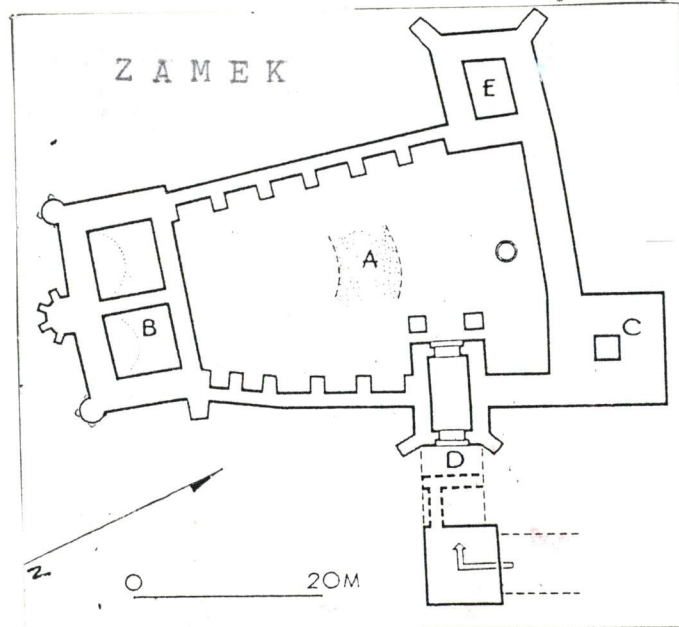
c.d. p. 12.

W latach 1960-1962 na wzgórzu zamkowym prowadzono badawcze prace archeologiczne. Odsłonięto części dolne /poziom piwnic i przyziemia/ gotyckiego zamku Oleśnickich m.in. dwie kolebkowe piwnice dawnej wieży mieszkalnej po stronie pd., mur z prostokątnym występnym bramy i inne. Część tych znalezisk została potem zasypała. Ok. r. 1983 wykonano chodnik po stronie zach. obecnej ul. Piłsudskiego. Po r. 1988 zaczęto budowę osiedla "Nowa Wieś", którego lokalizacja w znacznym stopniu naruszyła strefę ochrony ekspozycji wokół Góry Zamkowej.

Styl - rezydencja Oleśnickich, której pozostałości znajdują się na Górze Zamkowej była założeniem gotyckim, pod koniec XVI w. Ferdynand Myszkowski przekształcił ją w zespół późnorenesansowy/ w przypadku zamku zmiany dotyczyły najpewniej wystroju architektonicznego/ stanowiący wielką kompozycję architektoniczno-przestrzenną powiązaną widokowo z miastem. Projekt późnorenesansowego założenia przypisuje się Santi Gucciemu. Obwarowania ziemne po stronie pn. wzgórza pochodzą z 1 poł. XVII w.

c.d. p.13.

które niegdyś zasilają trzy stawy "zwierzyńca". U stóp Góry Zamkowej, przez pd. kraniec "zwierzyńca" przebiega obecnie ul. Żwirki i Wigury, odchodząca od ul. Piłsudskiego na zach. W jego pd.-wsch. narożniku i na obszarze przyległym stoi zespół pałacowy Wielopolskich/ pałac ze skrzydłem zach. z dwoma budynkami o charakterze gospodarczym/, przy dziedzińcu którego także współczesny budynek szkolny; przed fasadą pałacu - park. Na elewacji zach. skrzydła pałacowego widoczna zamurowana arkada - ślad po rozebranym do fundamentów tzw. domku ogrodnika - jednym z czterech pawilonów, niegdyś zdominujących narożniki "ogrodu włoskiego". Pozostała z nich tylko mur., piętrowa baszta pod gontowym dachem obecnie stojąca w linii ogrodzenia przy ul. Nowy Świat. Cały czworoboczny teren dawnego "ogrodu włoskiego" zajmują obecnie współczesne budynki liceum im. H. Kołłątaja - z otaczającego go niegdyś muru przetrwał do czasów współczesnych jedynie odcinek zach. Na dawnej granicy pomiędzy ogrodem a zwierzyńcem stoi współczesny piętrowy internat połączony z budynkiem pałacowym niewielkim parterowym łącznikiem. Po przeciwległej stronie, wzniesienia z relikami budynków zamkowych znajdują się czytelne w terenie pozostałości dawnych fortyfikacji ziemnych w postaci dość wysokich nasypów z czterema wysuniętymi "cyplami"/ po stronie pn./.

- A - wał grodowy
- B - wieża mieszkalna
- C - wieża pn.-wsch.
- D - wieża bramna
- E - wieża pn.-zach.

Na podstawie rekonstrukcji
A. Miłobędzkiego z 1862 r.

1. Miejscowość

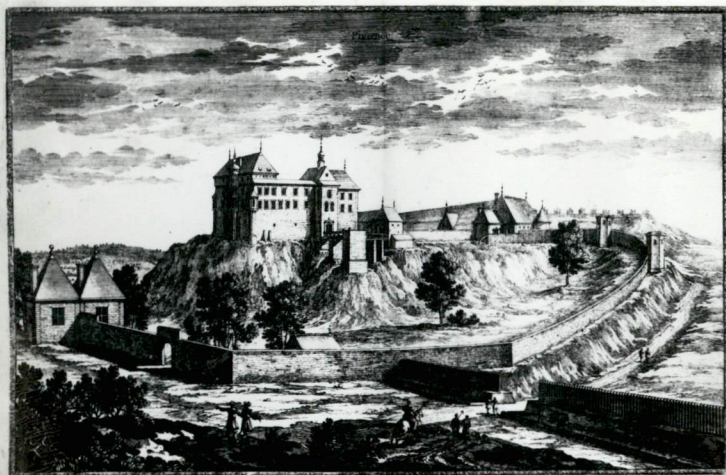
PINCZÓW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

ZESPÓŁ ZAMKOWY...

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Zdjęcia

Zamek pinczowski na rysunku
Dahlberga z XVII w.

Widok na wzgórze z reliktnami
zamku od wschodu.

Relikty murów dawnej wieży miesz-
kalnej.

Fragment murów wieży
bramnej.

Wkładkę założył: Anna Adameczyk XI 1993 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Kielce

Z-d Poligr. Jan Jasiński W-wa, ul. Wolna 13, tel. 12-43-83

VERTE !

Wzór ODZ 1978 r.

Widok na pozostałości dawnego
filara mostowego na wsch. stoku.

Widok na mur wieży pn.-wsch.
/od strony pd./

Mur wieży pn.-wsch.

Piwnica pod dawną wieżą
pn.-wsch.

Widoczna w prześwicie
zasypana piwnica pod
wieżą bramną.

1. Miejscowość

PINCZÓW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

ZESPÓŁ ZAMKOWY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Zdjęcia.

Teren dawnego dziedzińca
zamkowego.

Widok na pn.-wsch. stok
wzgórza.

Mur "zwierzyńca" - odcinek
wzdłuż ul. Piłsudskiego.

Relikty fortyfikacji ziem-
nych.

Mur "zwierzyńca" - odcinek
po stronie pn.

Relikty fortyfikacji ziemnych
/widok od pn./.

Dawne fortyfikacje ziemne-
widok od pn.-wsch.

Widok na Zespół pałacowy
Wielopolskich.

Widok na sąsiadujące z pozos-
tałościami fortyfikacji osie-
dle "Nowa Wieś".

Widok na teren dawnego "ogrodu
włoskiego".

Baszta, niegdyś stojąca w
płd.- wsch. obszarze "ogro-
du włoskiego" /dziś na te-
renie zajęтым przez liceum
im.H.Kołłątaja /.

